
LÍNIES BÀSIQUES D'ACTUACIÓ TÈCNICO-PEDAGÒGICA DEL DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT EN MATÈRIA D'EDUCACIÓ ESPECIAL

Servei d'Educació Especial
Generalitat de Catalunya

1. INTRODUCCIÓ: BREUS REFERÈNCIES LEGALS

La Llei General d'Educació en els articles 49 i 53 va definir ja els objectius finals de l'Educació Especial; no obstant això, no es produí posteriorment, com hagués estat desitjable, el desplegament normatiu corresponent, la qual cosa ha impedit per part de l'Administració una línia coherent en la planificació de serveis i per part dels interessats poder disposar de criteris pràctics que orientessin la seva actuació en aquest camp de l'Educació Especial.

Les conseqüències d'aquesta important llacuna legislativa són de primeríssim ordre i, al nostre entendre, condicionen i condicionaran durant molt de temps la situació de l'Educació Especial arreu de l'Estat. Voldríem, però, assenyalar-ne alguns trets:

a) L'Administració no ha disposat d'un marc legal que orientés, estimulés i comprometés les seves pròpies iniciatives en aquesta modalitat educativa. Això ha comportat l'absència d'una política educativa i de planificació dels serveis necessaris per atendre les necessitats de la població afectada, la qual en els últims anys anava prenent cada dia una consciència més forta dels seus drets; una conseqüència col·lateral, i no per això menys important, d'aquesta situació, fou que des d'altres Ministeris es desenvoluparen iniciatives per cobrir alguns d'aquests buits (personal especialitzat, formació professional...), desviant el protagonisme en les responsabilitats i convertint els alumnes, en molts casos, en subjectes assistits.

b) Per part dels afectats, pares i alumnes sobretot, l'absència de normativa i planificació de serveis els ha abandonat a la seva pròpia sort; s'han vist obligats a satisfer les seves necessitats, des de la detecció i valoració del problema fins a l'educació, creant i mantenint amb moltes dificultats, sobretot al començament, els propis serveis; la conseqüència ha estat la diversitat de serveis, la superespecialització d'alguns d'ells, les llacunes en la seva distribució i també, sovint, la duplicitat o existència de serveis paral·lels.

Ha calgut esperar una colla d'anys perquè es produís la primera iniciativa legal que contemplés globalment les necessitats dels minusvàlids; es tracta de la Llei 13/1982, de 7 d'abril, d'Integració Social de Minusvàlids (BOE 30-4-82). És un primer pas, al qual, tal com preveuen les disposicions transitòries, addicionals i finals de l'esmentada Llei, n'han de seguir molts d'altres.

Pel que fa a Catalunya, l'Estatut d'Autonomia aprovat per Llei Orgànica 4/1979 de 18 de desembre, estableix en el seu article 15 la competència plena de la Generalitat en matèria d'ensenyament. El Reial Decret 2808/1980 de 3 d'octubre disposa el traspàs de serveis i funcions de l'Estat a la Generalitat en matèria d'ensenyament, entre els quals lògicament es troben els que corresponen a l'Institut Nacional d'Educació Especial.

El Decret 282/1980 d'1 de desembre que desenvolupa l'estructura orgànica del Departament d'Ensenyament (DOG 17.12.1980) en el seu article 15e crea el Servei d'Educació Especial assignant-li les funcions bàsiques i l'Ordre del Conseller de 2 de juny de 1981 en l'article 3e atribueix funcions a les Seccions de l'esmentat Servei. Així doncs, d'acord amb la normativa assenyalada, corresponen al Servei d'Educació Especial, entre d'altres, les funcions següents: donar resposta a les necessitats educatives especials d'aquells infants i adolescents amb problemes en el seu desenvolupament; la confecció de programes d'actuació que contribueixin, per un costat, a l'avaluació, orientació i seguiment dels infants i adolescents amb problemes en el desenvolupament mitjançant els Equips d'Assessorament Psicopedagògic; l'elaboració d'orientacions pedagògiques respecte als plans, programes i material didàctic d'Educació Especial; l'elaboració de criteris i programes per a la formació i el perfeccionament dels professors i especialistes d'Educació Especial; el disseny de programes d'integració escolar dels deficients; l'elaboració d'estudis i publicacions sobre la temàtica pròpia del Servei.

La Circular de 4 de setembre de 1981 de la Secretaria General

Tècnica del Departament d'Ensenyament, per la qual s'estableixen criteris d'actuació en el camp de l'Educació Especial, fou la primera mesura presa pel Departament per tal que tots els interessats poguessin disposar d'unes referències clares sobre els objectius de l'Educació Especial i el marc on s'han de desenvolupar. Cal dir, per endavant, que considerem la Circular com un punt de partença, no pas com una obra acabada; amb tot, hem de fer notar que ja s'hi contemplen suficients indicadors dels trets més importants de la planificació de serveis i de la política educativa del Departament d'Ensenyament en aquest camp.

Som conscients, però, que el desplegament normatiu de rang superior que contempli tots els serveis adreçats a donar resposta a les necessitats educatives especials dels infants i adolescents amb problemes en el seu desenvolupament és encara una qüestió pendent. El Departament d'Ensenyament està compromès en aquesta tasca i estem convençuts que ben aviat podran sortir publicades les corresponents disposicions legals que regulin tot el camp de l'Educació Especial.

2. PRINCIPIS

Els principis bàsics que informen la política educativa del Departament d'Ensenyament en aquest camp són, per un costat, l'assumpció de l'educació com un bé al qual tots els infants i adolescents tenen dret; i, per l'altre costat, l'opció per la sectorització dels serveis com a via per donar resposta a les necessitats educatives especials dels infants i adolescents amb problemes en llur desenvolupament.

L'educació té un doble objectiu: en primer lloc aconseguir que l'infant pugui esdevenir una persona al màxim possible d'autònoma i responsable, tot facilitant-li allò que és essencial per poder desenvolupar un paper actiu dins la societat i organitzar i dirigir la seva pròpia vida; així mateix l'Educació té com a objectiu augmentar els coneixements de l'infant i fer créixer la seva comprensió del món on viu, al mateix temps que l'ha d'ajudar a conèixer les possibilitats que aquest li ofereix i les responsabilitats que té enfront d'ell.

És cert que alguns infants poden presentar serioses dificultats per assolir aquest doble objectiu; malgrat això considerem que tot ésser humà és perfectible i, per tant, educable. En aquest sentit, l'Educació Especial ha de donar resposta a les necessitats

específiques de cada infant per tal de permetre-li l'aconseguint d'aquests objectius.

Entenem, doncs, per Educació Especial totes aquelles ajudes que cal donar a l'infant, ja sigui temporalment o bé de forma permanent, per tal d'evitar o per superar un handicap pedagògic. Aquestes ajudes o programes pedagògics especials poden desenvolupar-se tant a l'escola ordinària com a l'escola especial, a la família o a qualsevol altre servei o institució. L'Educació esdevé d'aquesta manera un concepte més ampli i més flexible i trenca amb la idea de classificació dels infants en dos grups distints: els deficients i els no deficients.

La mena de necessitats d'un infant no ve sempre determinada per la naturalesa de la seva incapacitat o deficiència. Fins ara els infants eren agrupats en categories segons llurs incapacitats i no pas segons llurs necessitats pedagògiques. Volem evitar la categorització dels alumnes segons llurs handicaps, i per tant el criteri a utilitzar per decidir quina mena de necessitat pedagògica té l'infant no ha de fonamentar-se en una simple etiqueta sinó en una descripció detallada de les seves necessitats especials. D'aquesta manera, els infants a qui cal una Educació Especial no seran singularitzats pel seu handicap, sinó que seran objecte d'un balanç positiu de llurs necessitats específiques. Aquesta nova visió té per objectiu establir d'una vegada per sempre el principi segons el qual les accions pedagògiques especials, sigui on sigui que es realitzen, constitueixen un element addicional o suplementari i no pas com fins ara un element diferenciador o segregador.

L'Educació Especial exigeix una estreta col·laboració i, dins del que és possible, igual entre pares i professionals —no solament educadors, sinó també metges i membres dels serveis socials— per tal de garantir una correcta informació i un assessorament als pares sobre les possibilitats pedagògiques que tenen els infants amb incapacitats i dificultats serioses.

L'adequada resposta a les necessitats dels infants i adolescents amb problemes en llur desenvolupament exigeix la prevenció educativa i social, la detecció al més aviat possible de llurs necessitats i la valoració, l'orientació i el seguiment oportuns; tot això dut a terme tan a prop com sigui possible del seu ambient natural.

L'Educació Especial, però, no pot ésser millorada sense perfeccionar la formació del Professorat. Cal tornar la responsabilitat als mestres, els quals han d'estar disposats a acceptar el nou concepte de necessitat pedagògica especial i a rebre la preparació

necessària, no sols en la seva formació inicial sinó també per mitjà de cursos d'especialització i de programes de reciclatge.

Finalment, i en coherència amb allò que acabem d'assenyalar, les necessitats educatives especials han de ser satisfetes, sempre que sigui possible, dins de l'escola ordinària; el grau de satisfacció de les diferents necessitats dependrà d'una part dels recursos dels quals disposi l'escola i, per altra part, de les actituds i de l'experiència dels professors. Només quan la integració no fos aconsellable els infants accedirien a Centres d'Educació Especial.

3. SECTORITZACIÓ DE SERVEIS EN EDUCACIÓ ESPECIAL

La sectorització de serveis en Educació Especial és, com ja assenyàvem més amunt, un dels principis inspiradors de la política educativa en aquest camp; encara més, al nostre entendre és allò que en realitat fa possible l'atenció educativa personalitzada, la normalització i la integració escolar.

La sectorització de serveis implica, per un costat, que els infants i adolescents amb problemes en el seu desenvolupament rebin la resposta a les seves necessitats dins del medi ambient natural, tant a prop com sigui possible de llur ambient familiar; per l'altre costat, que la identificació i valoració de les necessitats i la planificació de les respostes sigui així mateix duta a terme des de la pròpia comunitat.

L'eina que en l'actual planificació de serveis ho fa possible són els Equips d'Assessorament Psicopedagògic.

3.1. Els Equips d'Assessorament Psicopedagògic (E.A.P.).

Un E.A.P. és un grup format per professionals de diferents disciplines (Pedagogia, Psicologia, Treball Social, Medicina, etc.) que treballen amb un objectiu comú: tenir cura de la prevenció, detecció, valoració i seguiment de la problemàtica educativa que es produeix en el sector on s'inscriu llur actuació. Els Equips han d'orientar la seva tasca vers la consecució dels fins educatius següents:

a) Donar resposta a les necessitats en el mateix lloc on es produeixen, a partir dels recursos humans i materials existents, tot respectant al màxim l'ambient natural. Això comporta una descentralització dels serveis i la consegüent potenciació de tots els factors que ajuden a integrar en el seu medi natural la població afectada.

b) Contribuir a la normalització de l'ensenyament incidint en la superació de barreres entre el sistema ordinari i l'especial i facilitant la integració escolar dels infants amb problemes de desenrotllament.

c) Donar una visió completa i globalitzadora dels problemes, com a resultat d'un treball d'equip.

d) Promoure la qualitat de l'ensenyament actuant com a agents de renovació pedagògica.

Les funcions bàsiques de l'Equip són les següents:

a) Ser l'òrgan tècnic del Servi d'Educació Especial en el sector corresponent, la qual cosa inclou:

— Detecció de les necessitats globals del sector pel que fa a l'Educació Especial.

— Valoració i jerarquització d'aquestes necessitats.

— Formulació de propostes i planificació de solucions als òrgans competents.

— Coordinació amb els serveis educatius i socials del sector i amb les entitats implicades amb els objectius a aconseguir.

b) Garantir una atenció directa als infants i adolescents amb necessitats educatives específiques, així com al seu entorn immediat, la qual cosa inclou:

— Prevenció social i educativa: modificació de les condicions que provoquen els problemes; informació sanitària, social i educativa. Es pretén cercar una adequació de l'ambient escolar i familiar a les necessitats de l'infant.

— Detecció de problemes, al més precoç possible, en col·laboració amb les famílies, les escoles, els serveis socials i hospitalaris i d'altres entitats implicades.

— Valoració, entesa com un procés que inclou una síntesi multiprofessional en la qual es remarquen els aspectes positius del subjecte i les necessitats educatives, alhora que s'assenyala el programa bàsic de desenvolupament individual que respon a aquestes necessitats.

— Canalització que permeti l'acompliment de les orientacions assenyalades, sigui en l'àmbit familiar, en el marc escolar ordinari o en centres específics.

— Seguiment que garanteixi l'aplicació i el desenvolupament dels programes individuals a través d'una atenció a les persones que els han de dur a terme, als subjectes afectats i a l'entorn, incidint més en una o altra dimensió segons que el cas ho aconselli.

El Departament d'Ensenyament, entre els cinc Equips transferits per l'Institut Nacional d'Educació Especial i els set que ha creat recentment, disposa de dotze E.A.P. des de l'inici del curs 1982-1983, els quals realitzen la seva tasca als sectors següents: Badalona, Barcelona-Districte IX⁶ (Centre-Sud), Barcelona-Zona Franca, Cornellà-Esplugues-Sant Joan Despí, Girona, Lleida, Maresme, Osona, Sabadell, Santa Coloma de Gramanet, Tarragona, Terrassa.

Inicialment, aquests Equips estan constituïts per psicòlegs, pedagogs, professors especialitzats en Pedagogia Terapèutica, Assistents Socials i, en alguns casos, metges, fins a un màxim de sis professionals per Equip; remarcuem que el nombre actual de professionals és l'inicial i que no és suficient: per tant haurà de ser ampliat en la mesura en què ho permetin les possibilitats pressupostàries.

L'actuació concreta de cada Equip en el seu sector queda reflectida en un programa anual que un cop aprovat pels òrgans competents es posa en coneixement de tots els estaments implicats. Atesa la situació actual de l'Educació Especial i les possibilitats reals dels Equips, aquests es veuen obligats a prioritzar els àmbits de la seva actuació posant èmfasi a la tasca de prevenció educativa: atenció al preescolar, cicle inicial, Aules i Centres d'Educació Especial, incidència en la formació del professorat, suport i assessorament per a la millora de la qualitat educativa.

El Servei d'Educació Especial és conscient que encara hi ha moltes llacunes en el sistema educatiu, que també es fan paleses a l'Educació Especial, però creiem que els Equips, vinculats a la Inspecció d'Educació Bàsica i treballant amb tots els professionals de l'educació, són un mitjà que ha de fer possible una òptima utilització dels recursos existents i una racionalització dels que s'han de crear.

Cal posar en relleu la voluntat del Departament d'Ensenyament d'avançar decididament en aquest projecte de sectorització de Catalunya, tant pel que fa a la creació de nous Equips com a l'ampliació dels actuals, a fi de donar resposta a totes les necessitats educatives arreu de Catalunya dins la planificació global de serveis educatius.

Mentre la sectorització de serveis a Catalunya no sigui una realitat plena i per tal de potenciar i fer ús dels recursos existents, la Circular de 4.9.81, abans esmentada, preveu l'homologació d'Equips Psico-pedagògics existents en l'actualitat. En aquest sentit cal assenyalar que han estat homologats ja pel Departament

d'Ensenyament l'Equip Psico-pedagògic Municipal de Martorell i la Coordinació Municipal d'Educació Especial de l'Ajuntament de Barcelona. Altres sol·licituds —El Prat de Llobregat, Montornès del Vallès, Castellbisbal, Ripollet...— estan en fase avançada d'estudi i tramitació, amb la qual cosa es podrà ampliar la xarxa dels Serveis d'Assessorament Psico-pedagògic i unificar les seves intervencions a les escoles.

No voldríem acabar aquest apartat sense fer referència al planteig actual de la Direcció General d'Ensenyament Primari pel que fa a l'orientació psico-pedagògica a l'escola. Semblaria un contrasentit que, després de proclamar el principi de normalització de serveis, es potenciés una xarxa de serveis només per a una part de la població. Si bé és cert que s'han creat E.A.P. per a l'Educació Especial, cosa que ha estat possible per l'aplicació del Pla Nacional d'Educació Especial, és també cert que la Direcció General d'Ensenyament Primari era conscient que l'actuació dels E.A.P. no esgotava les necessitats d'orientació psico-pedagògica a l'escola. En aquest sentit, encarregà al Gabinet d'Ordenació Educativa, al Servei d'Educació Especial i al Servei Tècnic d'Inspecció l'elaboració d'un document que englobés els diferents nivells en què es pot plantejar l'orientació psico-pedagògica. Aquest document del qual, un cop acabat, s'està estudiant la seva viabilitat tant administrativa com legal i econòmica, apunta cap a l'existència d'un únic servei d'orientació psico-pedagògica a l'escola, sectoritzat i per a tota la població; els professionals que la integrin, d'acord amb les seves especialitats, es faran responsables d'un o altre tipus de necessitats que puguin presentar els alumnes.

3.2. L'escolarització en Centres Ordinaris d'E.G.B. i en Centres d'Educació Especial.

Els infants i adolescents amb problemes en el seu desenvolupament poden ser escolaritzats en Centres Ordinaris d'E.G.B., tant en règim d'integració individual com en Aules d'educació Especial, i també en Centres d'Educació Especial.

3.2.1. Les Aules d'Educació Especial constitueixen un dels recursos que actualment tenim per atendre les necessitats dels infants amb problemes en llur desenvolupament, encara que, per manca d'una normativa clara, aquest recurs ha estat poc aprofitat, quan no ha estat emprat per cobrir uns objectius diferents o totalment oposats als que li són propis. Això exigeix un canvi del

mateix concepte de les Aules d'Educació Especial, que porti a una reconversió de les actuals i una orientació correcta de les que es creïn.

Entenem per Aules d'Educació Especial una organització funcional que aplegui uns recursos tant humans com tècnics per atendre i donar resposta a les necessitats educatives que presenten els alumnes amb un retard global en llur desenvolupament o amb trastorns específics que tinguin repercussions importants en llur aprenentatge escolar.

Els objectius bàsics que han de presidir la creació i funcionament de les Aules d'Educació Especial són:

a) La prevenció educativa: els responsables de l'Aula d'Educació Especial, conjuntament amb la resta dels professors de l'escola, amb la Inspecció Tècnica i amb els membres de l'Equip d'Assessorament Psico-pedagògic, han de dur a terme prioritàriament una acció preventiva, a través de l'anàlisi de les causes del fracàs escolar, que permeti de prendre mesures que incideixin en aquells elements que el provoquen.

b) La màxima integració possible, atenent dins el marc escolar els alumnes que presenten en llur evolució trastorns que impedeixen el normal aprenentatge escolar. Cal no marginar els infants amb problemes dins l'escola ordinària i integrar-hi paulatinament aquells que actualment són a les Escoles d'Educació Especial sense que els correspongui.

c) L'acolliment i l'atenció als alumnes amb dificultats d'aprenentatge derivades dels trastorns sensorials, físics o intel·lectuals que exigeixen unes condicions especials d'escolarització.

L'atenció als infants amb problemes podrà ser donada pels professors responsables de les Aules d'Educació Especial, conjuntament amb els membres de l'Equip d'Assessorament Psico-pedagògic, de tres maneres distintes:

a) Dins de la classe ordinària, sempre que sigui possible, i a tal fi es fa necessari arbitrar una reducció del nombre d'alumnes que permeti de poder atendre, sense cap mena de marginació, els que presentin problemes. L'acció, en aquesta modalitat d'Aules d'Educació Especial, seria conjunta entre el professor de la classe i el professor responsable de l'Àrea d'Educació Especial, el qual, com a professional especialitzat, podria aportar el suport adient.

b) A través de sessions d'ajut específic en grups reduïts d'alum-

nes, tant homogenis com sigui possible, i duent a terme un programa combinat Educació Especial/E.G.B.: Programa d'Educació Especial, en les àrees en què s'hagi posat en evidència la impossibilitat d'assolir uns objectius mínims per part de l'alumne, i programa d'E.G.B. en la resta d'àrees.

c) Mitjançant una permanència més continuada a l'Aula d'Educació Especial quan les circumstàncies dels alumnes o la realitat de l'escola així ho aconsellin. Aquests alumnes compartiran amb els altres d'ensenyament ordinari de la seva edat totes les activitats possibles: manualitats, dinàmica, esplai, etc.

Quan les necessitats ho exigeixin, es podran donar els tres tipus d'intervenció en una mateixa escola o es podran crear per zones distintes modalitats a fi que es puguin homogeneïtzar els grups.

L'accés d'un alumne a l'Aula d'Educació Especial exigeix una acció coordinada entre el professor de l'alumne, el Director del Centre, la família, l'E.A.P. i l'Inspector de Zona. L'E.A.P. assumirà a més, el seguiment de l'alumne en la classe ordinària pel que fa als aspectes que s'hi desenvolupen i en l'Aula d'Educació Especial, treballarà amb els professors corresponents i aportarà les orientacions necessàries quant als objectius a assolir i a la programació d'activitats. L'Equip d'Assessorament Psico-pedagògic, junt amb el professor de l'Aula d'Educació Especial i amb el de la classe ordinària, portaran el control periòdic de l'evolució de l'alumne per tal de detectar el moment de modificar el programa o de variar el sistema d'escolarització. A més, es mantindran contactes periòdics amb la família per tal de tenir-la informada i garantir la seva col·laboració en el programa que es duu a terme.

De l'atenció d'infants i adolescents amb problemes dins l'escola ordinària cal fer-ne un planteig institucional, tant si estan en règim d'integració individual com en Aules d'Educació Especial. És l'escola, i amb ella cadascun dels mestres, que ha d'acollir aquests infants i adolescents i ha de fer-se solidària dels plantejaments bàsics dels responsables de les Aules d'Educació Especial i dels professionals del E.A.P.

Actualment, disposem a Catalunya de 602 Aules d'Educació Especial integrades en Centres Públics d'E.G.B. (505 a Barcelona, 8 a Girona, 61 a Lleida i 28 a Tarragona); 10 Aules d'Educació Especial integrades en Centres Privats d'E.G.B. (6 a Barcelona i 4 a Tarragona); i 28 Centres Privats d'E.G.B. que reben

subvencions per acollir alumnes deficients en règim d'integració individual. Som conscients, però, que estem encara lluny de satisfer totes les necessitats; cal avançar per aquest camí i potenciar les alternatives educatives que facilitin encara més la integració. I això per dos camins diferents: Creant noves dotacions de professors especialitzats en els Centres Públics i augmentant gradualment la subvenció per a la integració individual en Centres Privats; cal dir que l'Ordre del Conseller per la qual es convocaren les subvencions per a la gratuïtat de l'Educació Especial durant l'any 1982 ja es féu ressò d'aquests plantejaments, la qual cosa permeté subvencionar els 28 Centres Privats més amunt esmentats. D'altra banda, tant la creació, funcionament i supressió d'Aules d'Educació Especial com l'adscripció de professors es regirà d'ara en endavant per sengles Resolucions de la Direcció General d'Ensenyament Primari, d'11 d'octubre de 1982.

3.2.2. Els Centres d'Educació Especial acolliran els alumnes que, per causa de llurs necessitats, requereixen una resposta educativa específica tot al llarg de llur escolaritat; és a dir, alumnes amb problemes greus i permanents que no poden accedir a cap de les modalitats d'integració i que, en general, demanen un disseny curricular diferenciat que els permeti donar resposta a les demandes que la seva vida adulta a la societat els plantejarà:

a) Alumnes que en el moment de la seva valoració presentin un retard en l'evolució psicològica que no fa previsible que puguin seguir els programes ordinaris d'escolaritat, encara que siguin adaptats, i que, al contrari, exigeixin com a pas previ una programació que ha de tenir com a fonamental l'adquisició de la màxima autonomia i la d'uns hàbits bàsics per a la seva sociabilització. Dintre d'aquest col·lectiu, els Centres d'Educació Especial hauran d'acollir prioritàriament els més greus; només en seran exclosos aquells infants la gravetat de trastorns dels quals exigeixi una atenció sanitària continuada.

b) Alumnes amb un desenvolupament intel·lectual normal, però que per causa de la gravetat de llurs trastorns de tipus motòric, sensorial o de personalitat necessiten, encara que sigui transitòriament, ser atesos en un centre específic.

Els Centres d'Educació Especial podran cobrir, en funció de les necessitats dels alumnes, tant l'etapa escolar com la de formació professional.

A la Secció d'Escolar s'acolliran alumnes des dels 5 anys fins als 14/16 anys. Amb tot, atesa la importància d'iniciar l'educació dels infants al més aviat possible i d'acord amb la demanda i les orientacions de l'E.A.P., caldria que els Centres creessin els serveis necessaris per cobrir totes les necessitats.

A la Secció de Formació Professional s'acolliran adolescents dels 14/16 anys fins als 18/20 anys, d'acord amb el desenvolupament personal de l'alumne, per tal de facilitar llur integració en el marc laboral ordinari o en centres de treball especial.

Per a la matriculació en els Centres Públics i en els Privats Subvencionats serà preceptiva la valoració i l'orientació realitzades pels E.A.P. dependents del Departament d'Ensenyament o d'aquells altres Equips que a tal efecte el Departament homologui; als Equips pertoca també de seguir els alumnes en estreta col·laboració amb la Direcció i Claustres dels Centres respectius, i conjuntament vetllaran per la promoció dels escolars, tant en el mateix Centre com en la possible integració en una altra forma d'escolarització.

Actualment disposem a Catalunya de 17 Centres Públics d'Educació Especial (9 a Barcelona, 7 a Girona i 1 a Lleida); 17 Centres de Conveni o de Consell Escolar primari, on els mestres són també del Departament d'Ensenyament (11 a Barcelona, 4 a Tarragona, 1 a Lleida i 1 a Girona); i 100 Centres Privats Subvencionats d'Educació Especial (83 a Barcelona, 8 a Lleida, 7 a Tarragona i 2 a Girona).

Les normes de matriculació que anualment es donin han d'anar facilitant progressivament la plena assumpció dels principis abans exposats pel que fa a l'escolarització d'aquests alumnes d'Educació Especial.

4. FORMACIÓ I RECICLATGE DELS PROFESSIONALS

El Servei d'Educació Especial, des del mateix moment en què es produïren les transferències en matèria d'ensenyament a la Generalitat de Catalunya, va considerar com a objectiu la formació i el reciclatge dels professionals d'aquesta modalitat educativa.

La necessària renovació pedagògica, qüestió pendent des de fa molt de temps en aquest camp, passa necessàriament tant per la formació de base dels futurs professionals com per la formació i reciclatge d'aquells que actualment treballen en educació especial.

Al nostre entendre, la renovació pedagògica que demana l'Educació Especial és la que abraça tot el procés educatiu i s'adreça a tots els alumnes, no limitant-se només a unes edats ni a aquells alumnes amb problemes en el seu desenvolupament. Així, doncs, tot pla de formació i reciclatge ha d'estar orientat a aconseguir la renovació pedagògica; això vol dir, entre altres coses, que ha de tendir a afavorir la prevenció educativa i que l'escola esdevingui una escola per a tothom; tot mestre ha d'estar capacitat per acollir a la seva aula tots els alumnes, fins i tot a aquells amb dificultats. Cal partir de la consideració que el possible trastorn o dèficit se situa dintre de les característiques personals de l'alumne i per tant el professor ha de poder donar resposta, amb l'ajut que calgui, a les necessitats individuals dels seus alumnes. Així mateix cal contemplar els professors i especialistes que acolliran els alumnes amb necessitats educatives més específiques, sigui en règim d'integració sigui en un Centre d'Educació Especial.

Des d'aquests supòsits s'aborda tant la formació com el reciclatge dels professionals que treballen en aquest camp.

Som conscients que, si bé la formació bàsica és competència de les Facultats i Escoles Universitàries de Formació del Professorat, el Departament d'Ensenyament té la competència de convocar i resoldre els Cursos de Formació de Professors Especialitzats en Pedagogia Terapèutica i en Pertorbacions del Llenguatge i l'Audició. Pel que fa a aquests cursos, que vingueren a suplir la necessària formació de professors i especialistes, és prou conegut de tothom el seu origen i la seva història i, per tant, no ens estendrem ni en la seva anàlisi ni en la seva valoració. Entenem que és una qüestió complexa amb experiències diverses.

Amb tot, voldríem posar de manifest la posició del Servei d'Educació Especial que es podria concretar en dos aspectes:

a) Aquests cursos, en general, s'han revelat com a inadequats tant en la seva concepció com en el plantejament i la realització; en la majoria del casos ha preocupat més l'obtenció del títol que la mateixa formació.

b) El Servei d'Educació Especial no és el marc on s'ha de resoldre la formació ni la titulació bàsica dels professionals de l'educació especial.

Malgrat això, no semblava oportú ignorar la necessitat que molts professionals tenien d'obtenir la titulació exigida, d'altra banda, per la pròpia Administració; i, per tant, es decidí convocar

nous cursos, encara que fos necessari introduir algunes reformes. L'objectiu primordial que es pretenia amb aquestes reformes era retornar la credibilitat als cursos en convertir-los en instruments eficaços per als professionals en l'acompliment de la seva tasca, mentre se cercaven alternatives definitives als cursos esmentats.

On creiem que cal concentrar els esforços és en la formació permanent i reciclatge dels professionals, atesa la seva importància per fer cada vegada més pròxima i real la renovació pedagògica. S'entén per formació permanent i reciclatge l'organització i promoció d'activitats de formació complementària (grups de treball, seminaris, jornades, cursos...) dirigides al conjunt de professionals que incideixen o poden incidir en l'educació dels alumnes amb necessitats educatives especials. Voldríem fer notar que el concepte va molt més enllà de la simple organització de cursos, l'eficàcia dels quals és, almenys, dubtosa.

Entre els principis bàsics de l'organització del programa de reciclatge voldríem posar en relleu els següents:

a) El programa de formació i reciclatge ha de respondre als principis de filosofia educativa que presideix l'organització actual de l'Educació Especial i ha d'estar en funció de l'anàlisi de la realitat adequant-se a les necessitats existents.

b) El programa de formació permanent i reciclatge ha d'incloure els nous coneixements que sorgeixen tant de la pròpia activitat professional com dels progressos de les disciplines científiques que incideixen en aquest camp.

c) El programa de formació permanent i reciclatge ha d'assegurar una possibilitat de formació contínua a la totalitat dels professionals vinculats a aquest camp; professors d'Aules Ordinàries en Centres d'E.G.B., professors d'Aules d'Educació Especial, professors de Centres d'Educació Especial, psicòlegs, pedagogs, metges, assistents socials...

d) L'Educació Especial no pot ser entesa com quelcom substancialment diferent de l'educació ordinària, ja que els principis psico-pedagògics bàsics sobre els quals s'estructura el procés educatiu en ambdós casos són similars.

e) El programa de formació permanent i reciclatge ha de ser desenvolupat amb criteris de sectorització, buscant en cada cas les formes més adients segons la situació social i geogràfica dels professionals.

Així doncs, en continuïtat amb els principis exposats, el

programa de formació permanent i reciclatge en educació especial ha d'incloure:

— Una sèrie de nuclis de contingut articulats fonamentalment al voltant de les bases psico-pedagògiques del procés educatiu i de les tècniques didàctiques adequades per a portar-lo a terme.

— Uns mecanismes que permetin detectar les necessitats reals dels diferents professionals que intervenen en l'educació especial en relació als diferents nuclis de contingut.

— Uns criteris que permetin establir prioritats per a l'organització de les activitats de reciclatge d'acord amb les necessitats.

— Uns criteris que orientin l'aplicació del programa i en facilitin el seguiment i la seva avaluació.

El programa de formació permanent i reciclatge ha d'incloure també la reflexió sistematitzadora sobre la pròpia praxi i l'entorn educatiu. Convé estimular i facilitar, per un costat, la creació de grups d'estudi i discussió dins l'escola i, per l'altre costat, l'intercanvi d'experiències entre professionals de les distintes escoles a través de seminaris i grups de treball, amb la finalitat de promoure la necessària investigació didàctica sobre objectius, programes, materials, recursos, tècniques d'avaluació de resultats, etc.

Així, doncs, amb data 28 de gener de 1982 i a proposta del Servei de Formació i Perfeccionament del Professorat de la Direcció General d'Ensenyament Universitari i del Servei d'Educació Especial de la Direcció General d'Ensenyament Primari, l'Hble. Conseller d'Ensenyament ordenà la creació de l'Òrgan Tècnic responsable de la planificació, coordinació i seguiment del programa anual de les activitats de la formació permanent i reciclatge dels professionals de l'Educació Especial. Aquest Òrgan Tècnic està compost per:

— Un representant del Servei de Formació i Perfeccionament del Professorat de la Direcció General d'Ensenyament Universitari.

— Un representant del Servei d'Educació Especial de la Direcció General d'Ensenyament Primari.

— Un representant de la Ponència d'Educació Especial de la Inspecció d'Educació Bàsica.

— Un representant de cada un dels I.C.E. de les Universitats catalanes.

Aquest Òrgan Tècnic ja ha iniciat el seu treball i en les Escoles d'Estiu s'han pogut apreciar ja els seus primers fruits, així com també en les activitats programades pels I.C.E. de les Universitats catalanes per al curs 1982-83.

5. ORIENTACIONS I PROGRAMES

El Servei d'Educació Especial té encomanat, entre altres funcions, l'elaboració d'orientacions pedagògiques respecte als plans, programes i material didàctic d'Educació Especial, i té la voluntat d'escometre amb decisió la realització d'aquest encàrrec, cosa que fins ara no havia estat possible. La causa més important d'aquest retard ha estat el coneixement per part del Servei d'Educació Especial dels treballs que en aquest sentit havia dut a terme l'I.N.E.E. i que s'havien anunciat des de fa molts mesos com d'imminent aparició i el fet que aquests treballs no han estat lliurats al Servei d'Educació Especial fins aquest mes de desembre.

Ateses les característiques d'aquests treballs i la realitat del Servei d'Educació Especial, es prengué la decisió de no iniciar un treball paral·lel partint de zero sinó esperar a poder comptar amb els documents elaborats i considerar-los com la base a partir de la qual es pogué iniciar la pròpia feina a Catalunya.

Les bases que en aquest moment es preveuen són:

a) Constituir grups de treball entre professionals d'aquesta modalitat educativa que col·laborin amb el Servei d'Educació Especial en la tasca de donar a conèixer aquests materials a les escoles i planificar la seva revisió i enriquiment.

b) Donar a conèixer, a partir de la seva publicació, aquests treballs a tots els Centres i Aules d'Educació Especial de Catalunya i formar els professionals per usar-los amb profit i, sobretot, per establir un procés sistemàtic de revisió i millora per part de tothom qui hi vulgui prendre part. Això caldrà fer-ho de forma sectoritzada.

c) Recollir totes les esmenes, suggeriments i aportacions per tal de redactar el disseny curricular definitiu per a l'elaboració de programes de desenvolupament individual.

d) Endegar un procés de recollida de treballs i experiències didàctiques avui dia existents a Catalunya i d'investigació, quan calgui, per tal de poder dissenyar estratègies d'aprenentatge,

recursos didàctics, material àudio-visual, criteris i formes d'avaluació, etc.

L'inici d'aquest procés és previst per al mes de gener de 1983.

En total coherència amb tot allò que acabem d'assenyalar se situa la voluntat del Servei d'Educació Especial d'anar publicant experiències de treball en el marc escolar, per tal que puguin ser conegudes i millorades, facilitant així que l'experiència d'uns pugui enriquir tothom. Aquesta és la tasca iniciada amb els «Documents d'Educació Especial», el número 1 dels quals acaba de ser publicat.

L'exposició feta, sense pretendre ser exhaustiva, vol reflectir quines han estat les línies bàsiques d'actuació del Servei d'Educació Especial pel que fa a aquesta modalitat educativa, en l'acompliment de les funcions que li han estat encomanades i dins de la voluntat de renovació pedagògica que el Departament d'Ensenyament vol impulsar en tot el sistema educatiu.

RESUMEN

La respuesta a las necesidades educativas de un niño sólo podrá ser formulada después de la correspondiente valoración multiprofesional; por lo tanto, será condición y requisito previo al acceso de un niño a cualquier modalidad de integración en centros ordinarios o de Educación Especial, una valoración multiprofesional que justifique la decisión.

Esta valoración será hecha por un equipo multiprofesional de asesoramiento psico-pedagógico cuya función fundamental será la de poner de relieve los aspectos positivos que faciliten la acción educativa a desarrollar y la adecuada orientación familiar. Cuando no se disponga de un equipo multiprofesional que dependa de la Dirección General de Enseñanza Primaria, dicha valoración podrá ser llevada a cabo por otros equipos previamente homologados por la misma Dirección General para cumplir esta función.

ABSTRACT

The answer to the educational needs of a child will only be able to be established after a suitable and adequate multiprofessional evaluation. This multiprofessional evaluation, therefore, will be an indispensable clause stipulated beforehand in order to justify the decision of a child's access to any form of integration in ordinary or special education centres. The evaluation will be carried out by a team of professional psychopedagogic advisors who will insist, fundamentally, on those positive aspects which will aid the educational activity that must be carried out, and also provide adequate support to families. When a multiprofessional team linked to the Direcció General d'Ensenyament Primari is not available, then the aforementioned evaluation will be done by other teams who have previously been prepared and accepted for this purpose by the Direcció General.